

“SPORT KURASHLARINING OLIMPIYA TURLARINI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI”

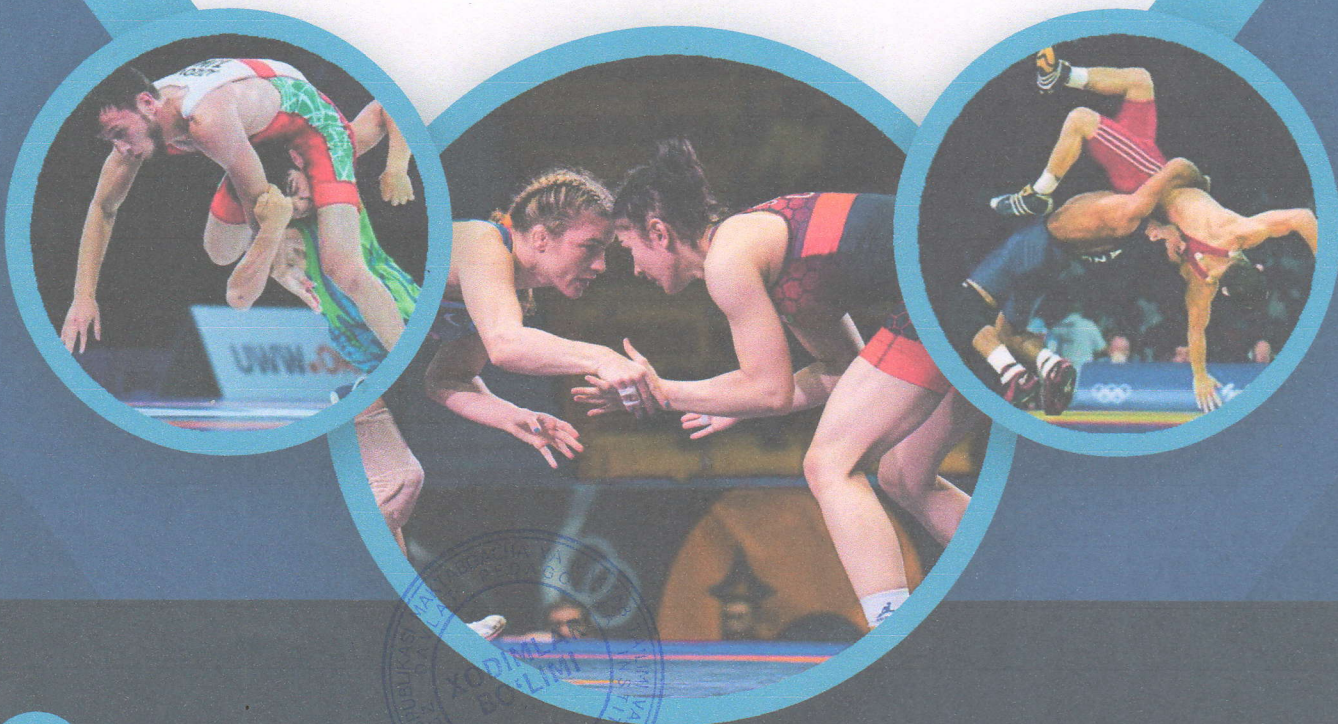
Xalqaro Ilmiy-Amaliy Anjumani

2025 yil 6-dekabr

“TOPICAL ISSUES IN THE DEVELOPMENT OF OLYMPIC TYPES OF COMBAT SPORTS”

International Scientific and Practical Conference

6 December 2025

www.UzDJTSU.uz

ASLIGA TO'G'RI

Tashkiliy qo'mita:**R.M.Matkarimov, O'zDJTSU Rektori****M.O'.Arziqulov Sport vazirligi bo'lim boshlig'i****Sh.S.Mirzanov, O'zDJTSU Yoshlar masalalari va ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha birinchi prorektor****E.T.Raxmanov, O'zDJTSU o'quv ishlari bo'yicha prorektor****Sh.Sh.Gaziyev Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor****S.Q.Adilov, O'zDJTSU, Sport kurashlari nazariyasi va uslubiyati kafedrası mudiri****I.M.Nigmatov O'zDJTSU, Sport kurashlari nazariyasi va uslubiyati kafedrası katta o'qituvchisi****X.M.Qayumov O'zDJTSU, Sport kurashlari nazariyasi va uslubiyati kafedrası katta o'qituvchisi****Axborot uchun ma'lumot:****S.R.Ismatullayeva O'zDJTSU, Sport kurashlari nazariyasi va uslubiyati kafedrası katta o'qituvchisi****O'zDJTSU 111709, Chirchiq sh., Sportchilar ko'chasi, 19-uy, "Sport kurashlari nazariyasi va uslubiyati" kafedrası.****E.S.Gaipov O'zDJTSU, Sport kurashlari nazariyasi va uslubiyati kafedrası o'qituvchisi www.Uzdjtsu.uz****Mas'ul muharrir: T.R.****Anarbayev Materiallar mualliflik nashrida keltirilgan.****To'plamda 2025-yil 6-dekabr kuni O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti (Chirchiq shahri, O'zbekiston Respublikasi) negizida bo'lib o'tgan "Xalqaro kurash turlarini rivojlantirish istiqbollari" Xalqaro ilmiy-amaliy anjumanning ilmiy ishlari taqdim etilgan.****Ilmiy ishlar to'plami jismoniy tarbiya va sport sohasi mutaxassisleri, sport kurashlari murabbiylar, sport muassasalari va jamoat tashkilotlari rahbarlari va vakillari, ilmiy xodimlar, professor-o'qituvchilar va oliy o'quv yurtlari talabalari uchun mo'ljallangan.****© O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sportuniversiteti, 2025.****© Mualliflar jamoasi, 2025.****ASLIGA TO'G'RI****SPORT KURASHLARINING OLIMPIYA TURLARINI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI**

List of bibliography

1. Hakimov S., Tilavoldiyeva X. Boshlang 'ich bosqichdagi yosh gimnastikachilar jismoniy sifatlarini rivojlantirish metodikasi //Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2025. – Т. 4. – №. 13. – С. 50-54.
2. Ergashev S. Og'ir atletikachilarning anaerob chidamkorligini maxsus mashqlar yordamida rivojlantirish //Empowerment of youth intellectual success (EYIS). – 2025. – Т. 2. – №. 4. – С. 82-88.
3. Hakimjonovich A. X. Yengil atletika mashg 'ulotlarida jismoniy sifatlarini rivojlantirish //Farg'ona davlat universiteti. – 2024. – №. 3. – С. 45-45.
4. Oribovich A. J. Yengil atletikachilarning asosiy sifatlarinirivojlantirish va tarbiyalash //Research Focus. – 2023. – Т. 2. – №. 1. – С. 298-302.
5. Raxmatova D. N. O'smir yengil atletikachilarning maxsus jismoniy qobiliyatlarini rivojlantirish jarayoni //O'zbekstan Respublikasi sport ministrligi O'zbekstan mamleketlik dene tarbiyasi ham sport universiteti nokis filiali. – С. 93.
6. Jumadurdiyev B. X. Kurashchilar jismoniy fazilatlarini rivojlantirish //Экономика и социум. – 2022. – №. 1-1 (92). – С. 61-66.
7. Raxmatov N. M. S., Sattarov A. E. Yosh voleybolchilar jismoniy sifatlarining o 'zaro aloqadorligi //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2021. – Т. 1. – №. 10. – С. 1183-1188.
8. Mo'ydinov M., Jaynarov N. O'smir yoshdagi og 'ir atletikachilarning ratsional ovqatlanishini samarali tashkillashtirishning usullari //Modern Science and Research. – 2025. – Т. 4. – №. 6. – С. 398-406.
9. Ma'Murjonova R. Z. Q. Yuqori sinf o 'quvchilarining kuch jismoniy sifatlarini rivojlantirishda maxsus mashqlar qo 'llash samaradorligi //Academic research in educational sciences. – 2024. – Т. 5. – №. 11. – С. 100-108.
10. Abdullayeva S. O'rta masofaga yuguruvchilarning jismoniy tayyorgarligining o'ziga xos xarakterli xususiyatlari //Science and innovation. – 2022. – Т. 1. – №. B8. – С. 432-437.

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING TANQIDIY FIKRLASH KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA MUAMMOGA YO'NALTRILGAN TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING SAMARADORLIGI

*Shahrisabz davlat pedagogika instituti
Jismoniy madaniyat kafedrası dotsenti
Maxmarizayev Xurshid Otaqulovich
E-mail: maxmarizayevxurshid@gmail.com*

ASLIGA TO'G'RI

Annotatsiya. Ushbu maqolada bo'lajak o'qituvchilarning tanqidiy fikrlash kompetensiyasini rivojlantirishda muammoga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalarining o'rni va samaradorligi tahlil qilindi. Zamonaviy ta'lim jarayonida tanqidiy fikrlashning ahamiyati, muammoli vaziyatlar orqali o'quv faoliyatini faollashtirish mexanizmlari, pedagogik tajribalar va ilmiy izlanishlar natijalariga tayanilgan holda yoritildi. Maqolada muammoli ta'limning didaktik asoslari, o'qituvchi va talaba faoliyati o'rtasidagi o'zaro hamkorlik, kompetensiyaviy yondashuv va ta'lim texnologiyalari uyg'unligi asosli dalillar bilan ko'rsatildi.

Kalit so'zlar: tanqidiy fikrlash, muammoga yo'naltirilgan ta'lim, pedagogik texnologiyalar, bo'lajak o'qituvchi, kompetensiya, refleksiya, didaktik jarayon.

Abstract. This article analyzes the role and effectiveness of problem-based learning technologies in developing the critical thinking competencies of future teachers. The importance of critical thinking in modern educational processes, mechanisms for activating students' learning activities through problem situations, pedagogical experiences, and the results of scientific research are highlighted. The article presents the didactic foundations of problem-based learning, the interaction between teacher and student activities, a competency-based approach, and the integration of educational technologies, supported by substantial evidence.

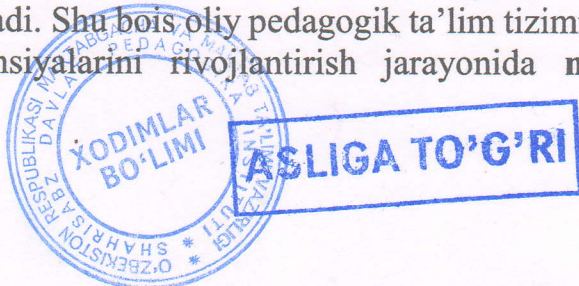
Keywords: critical thinking, problem-based learning, pedagogical technologies, future teacher, competency, reflection, didactic process.

Аннотация. В статье анализируется роль и эффективность технологий обучения, ориентированного на решение проблем, в развитии критического мышления будущих учителей. Освещается значение критического мышления в современном образовательном процессе, механизмы активизации учебной деятельности студентов через проблемные ситуации, педагогический опыт и результаты научных исследований. В статье представлены дидактические основы проблемного обучения, взаимодействие деятельности преподавателя и студента, компетентностный подход и интеграция образовательных технологий, подкреплённые достоверными данными.

Ключевые слова: критическое мышление, обучение, ориентированное на решение проблем, педагогические технологии, будущий учитель, компетенция, рефлексия, дидактический процесс.

Kirish. Globallashuv va axborotlarning keskin tez sur'atlarda ortib borishi sharoitida bo'lajak o'qituvchilardan nafaqat bilimlarni egallash, balki ularni tahlil qilish, solishtirish, dalillash, xulosalash, muammolarni hal qilish kabi ko'nikmalar talab qilinmoqda. Bu jarayonning markazida tanqidiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirish turadi. Tanqidiy fikrlash — shaxsning ma'lumotlarga tanqidiy yondashishi, uning ishonchliligini baholashi, qaror qabul qilishda asosli fikrlardan foydalana olishi demakdir.

XXI asr ko'nikmalari qatorida tanqidiy fikrlash eng asosiy mezonlardan biri hisoblanadi. Shu bois oliy pedagogik ta'lim tizimida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish jarayonida **muammoga yo'naltirilgan ta'lim**

texnologiyalari (Problem Based Learning – PBL) alohida ahamiyat kasb etmoqda. Bunday texnologiyalar talabaning o'quv jarayonidagi passiv ishtirokchilikdan faol subyektga aylanishiga yordam beradi.

Mazkur maqolada muammoga yo'naltirilgan ta'limning nazariy asoslari, uning tanqidiy fikrlash kompetensiyasiga ta'siri, tajriba-sinov natijalari va metodik tavsiyalar batafsil yoritiladi.

Adabiyotlar tahlili. Tanqidiy fikrlash va muammoli ta'lim texnologiyalari bo'yicha ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, sohada izlanishlar asosan ikki asosiy yo'nalishda olib borilgan: birinchisi, tanqidiy fikrlashning nazariy asoslari va uning pedagogik ahamiyati; ikkinchisi esa muammoga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalarining samaradorligi va ularni amaliy qo'llash metodikasi.

Oliy pedagogik ta'limda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish bo'yicha xalqaro va mahalliy tadqiqotlarda ko'plab muhim natijalarga erishilgan. Misol uchun, Paul va Elder (2014) tanqidiy fikrlashni tizimli o'rgatish va baholash mexanizmlarini ishlab chiqishning zarurligini ta'kidlaydi. Ularning ta'kidlashicha, tanqidiy fikrlash kompetensiyasi faqat bilimlarni egallash bilan emas, balki fikrlarni tahlil qilish, dalillash, qaror qabul qilish va muammolarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantirish orqali shakllanadi. Shu bilan birga, Ennis (2011) tanqidiy fikrlashni baholash mezonlarini aniqlab, pedagogik jarayonda uni qo'llashning samarali usullarini tavsiflaydi.

Muammoga yo'naltirilgan ta'lim (Problem-Based Learning – PBL) texnologiyasi bo'yicha ilmiy adabiyotlarda, xususan, Barrows va Tamblyn (1980), Savin-Baden (2000), Hmelo-Silver (2004) kabi tadqiqotchilarning ishlari asosiy manba hisoblanadi. Ularning izlanishlari shuni ko'rsatadiki, muammoli ta'lim talabalarni mustaqil izlanish va fikrlashga undaydi, murakkab vaziyatlarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantiradi va tanqidiy fikrlashni sezilarli darajada rivojlantiradi. Shu bilan birga, talabalar tomonidan olingan natijalar muammoli ta'lim metodlarining an'anaviy darslar bilan solishtirganda samaradorligi yuqori ekanligini tasdiqlaydi.

Mahalliy tadqiqotlar, xususan, O'zbekistonning oliy pedagogik ta'lim muassasalarida olib borilgan ishlar ham bu yo'nalishni qo'llab-quvvatlaydi. Masalan, Abduvaliyeva (2018) va Qodirov (2020) mualliflarining ishlarida bo'lajak o'qituvchilar bilan muammoli vaziyatlarda ishlash metodlari, keys-stadilar va interaktiv o'quv faoliyatining tanqidiy fikrlashni rivojlantirishdagi ahamiyati batafsil ko'rsatilgan. Ularning tadqiqotlari shuni tasdiqladiki, o'quv jarayonida talabalarning faoliyatini muammoli vaziyatlar orqali tashkil etish tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishning eng samarali yo'li hisoblanadi.

Shuningdek, metodik adabiyotlar (Jonson & Johnson, 2017; Savery, 2006) tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda interaktiv metodlar, guruhli muhokama, debat va reflektiv faoliyatning ahamiyatini qayd etadi. Bu yondashuvlar bo'lajak o'qituvchilarda nafaqat mantiqiy fikrlash va dalillash, balki ijodiy va ijtimoiy kompetensiyalarni ham rivojlantirishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda muammoga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalari asosiy, samarali va zamonaviy pedagogik yondashuv sifatida keng qo'llanilishi mumkin. Shu bilan birga, tadqiqotlar talabalarning shaxsiy faolligi, reflektiv yondashuv va jamoaviy muhokamalar orqali kompetensiyalarni chuqur egallash imkonini beradi. Shuning uchun amaliy pedagogik faoliyatda PBL va interaktiv metodlarni tizimli qo'llash kelajakdagi o'qituvchilar tayyorlash sifatini sezilarli darajada oshiradi.

Tanqidiy fikrlash kompetensiyasining mazmuni va nazariy asoslari.

Tanqidiy fikrlash turli ilmiy maktablar tomonidan turlicha talqin qilinadi. Umumiy jihatdan u quyidagi tarkibiy qismlardan iborat:

1. Fakt va fikrlarni farqlash.
2. Ma'lumotlarni tahlil qilish va tasniflash.
3. Dalillarni solishtirish va baholash.
4. Mustaqil xulosa chiqarish.
5. Kutilmagan vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish.
6. Asosli savollar berish va argumentlar keltira olish.

Pedagogik adabiyotlarda tanqidiy fikrlash kompetensiyasi o'qituvchining kasbiy faoliyati uchun asosiy tayanch ko'nikma sifatida e'tirof etiladi. Chunki o'qituvchi bilim beruvchi emas, balki o'quvchilarning fikrlash jarayonini boshqaruvchi, yo'naltiruvchi shaxs hisoblanadi.

Muammoga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalarining mohiyati.

Muammoga yo'naltirilgan ta'lim (MYoT) — talabaning erkin fikrlashi, izlanishi va ijodkorligini talab qiluvchi pedagogik texnologiya bo'lib, uning asosiy belgilari quyidagilardan iborat:

- *Muammoli vaziyat yaratish;*
- *Muammoni anglash va uni tahlil qilish;*
- *Takliflarni ilgari surish;*
- *Dalillar asosida yechimlarni ishlab chiqish;*
- *Natijalarni baholash va refleksiya qilish.*

Muammoli ta'limda o'qituvchi tayyor bilimlarni bermaydi, balki talabaning mustaqil o'rganish jarayonini boshqaradi. Bu jarayon talabalarda mantiqiy fikrlash, analitik tahlil, ijodkorlik, reflektiv yondashuvni kuchaytiradi.

Tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda muammoli ta'limning o'rni.

Muammoli ta'lim tanqidiy fikrlashning barcha elementlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Jumladan:

Savol berish va muammoni aniqlash ko'nikmasi. Talaba muammo mohiyatini anglash uchun chuqur savollar beradi, bu esa tanqidiy yondashuvning dastlabki bosqichidir.

Dalillarni topish va tekshirish. Muammoga yechim izlash jarayonida talabalar faktlarni tahlil qiladi, ishonchligini baholaydi.

Yechimlarni taqqoslash va asoslash. Talabalar bir nechta variantni solishtiradi, eng maqbulini tanlaydi.

Natijani baholash va refleksiya. Muammoli vaziyatlar talabaning o'z fikriga tanqidiy baho berishiga imkon yaratadi. Demak, muammoga asoslangan ta'lim metodlari tanqidiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirishda eng samarali didaktik vositalardan biridir.

Bo'lajak o'qituvchilar bilan olib borilgan tajriba-sinov ishlari.

Tadqiqotning amaliy qismida pedagogika yo'nalishida tahsil olayotgan 120 nafar talaba ishtirok etdi. Ular tajriba va nazorat guruhlariga ajratildi.

Tajriba guruhida qo'llanilgan yondashuv:

- Muammoli vaziyatlarga asoslangan darslar;
- "Aqliy hujum", "Klaster", "Fishbone", "Debat", "6x6x6" usullari;
- Amaliy keys-stadilar;
- Reflektiv tahlillar.

Nazorat guruhida qo'llanilgan yondashuv:

- An'anaviy ma'ruza va seminar mashg'ulotlari.

Natijalar

Tajriba yakunida talabalarning tanqidiy fikrlash darajasi 8 ko'rsatkich bo'yicha baholandi:

Ko'rsatkich	Nazorat guruhi (%)	Tajriba guruhi (%)
Savol qo'yish ko'nikmasi	42	78
Dalillash	37	74
Solishtirish	44	81
Mantiqiy tahlil	39	76
Mustaqil xulosa	46	83
Qaror qabul qilish	41	79
Refleksiya	38	82
Muammoni hal qilish	40	85

Natijalar shuni ko'rsatadiki, muammoli ta'lim texnologiyalarining qo'llanilishi tanqidiy fikrlash darajasini **kamida 30–40% ga oshirgan.**

Muammoli ta'limning pedagogik afzalliklari:

1. Talabalarni izlanishga undaydi.
2. Shaxsiy fikr bildirish ko'nikmasini rivojlantiradi.
3. Mavzuni chuqur tushunish imkonini beradi.
4. Kollektiv fikrlash madaniyatini shakllantiradi.
5. Ijodkorlikni oshiradi.
6. Amaliy vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilishni o'rgatadi.
7. Kommunikativ kompetensiyalarni mustahkamlaydi.

Tanqidiy fikrlashni shakllantirishda muammoli ta'limning didaktik shartlari:

• **Muammoli vaziyatning aniq qo'yilishi** — mavzu talabanning qiziqishini uyg'otishi kerak.

• **Talabanning mustaqil fikrlash faoliyati** — o'qituvchi yo'naltiruvchi rolda bo'lishi lozim.

• **Axborot resurslari bilan ishlash imkoniyati** — elektron manbalar, keyslar, videodarslar.

• **Jamoaviy hamkorlik** — guruhli muhokamalar tanqidiy fikrlashni kuchaytiradi.

• **Reflektiv faoliyat** — har bir darsdan so'ng natijalarni baholash.

• **Motivatsiya va rag'batlantirish** — talabanning faol ishtiroki uchun sharoit yaratish.

Bo'lajak o'qituvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirish bo'yicha metodik tavsiyalar:

- ✚ Darslarda muntazam ravishda muammoli vaziyatlardan foydalanish.
- ✚ Talabalarga mustaqil izlanish topshiriqlarini berish.
- ✚ Keys-stadi, debat, loyiha metodlarini integratsiya qilish.
- ✚ O'quv jarayonida reflektiv kundaliklar yuritish.
- ✚ Multimediya va interaktiv platformalardan foydalanish.
- ✚ Baholash jarayonida kompetensiyaviy mezonlarni qo'llash.
- ✚ Talabalarni ilmiy-tadqiqot faoliyatiga jalb etish.

Xulosa. Muammoga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalari bo'lajak o'qituvchilarda tanqidiy fikrlash kompetensiyasini rivojlantirishning eng samarali usullaridan biridir. Tadqiqot natijalari ushbu texnologiyalar talabalarning fikrlash faolligi, ijodiy salohiyati, mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatdi. Oliy ta'limda muammoli yondashuvni keng joriy etish pedagogik kadrlar sifatini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Abduvaliyeva, N. (2018). *Bo'lajak o'qituvchilarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish metodlari*. Toshkent: O'zbekiston pedagogika universiteti nashriyoti.
2. Barrows, H.S., & Tamblyn, R.M. (1980). *Problem-Based Learning: An Approach to Medical Education*. New York: Springer Publishing.
3. Ennis, R.H. (2011). *The Nature of Critical Thinking: An Outline of Critical Thinking Dispositions and Abilities*. Urbana: University of Illinois.

4. Hmelo-Silver, C.E. (2004). *Problem-Based Learning: What and How Do Students Learn?* Educational Psychology Review, 16(3), 235–266.
5. Jonson, D., & Jonson, R. (2017). *Cooperation and the Use of Group Learning in Higher Education*. New York: Routledge.
6. Paul, R., & Elder, L. (2014). *Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life*. Boston: Pearson Education.
7. Erkin o'g'li, Nematov Oybek. "pedagogik dasturiy vositalar." *modern educational system and innovative teaching solutions* 1.3 (2024): 147-150.
8. Qodirov, M. (2020). *Oliy ta'limda muammoga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalarini qo'llash tajribalari*. Toshkent: Fan va Ta'lim.
9. Savery, J.R. (2006). *Overview of Problem-Based Learning: Definitions and Distinctions*. Interdisciplinary Journal of Problem-Based Learning, 1(1), 9–20.
10. Savin-Baden, M. (2000). *Problem-Based Learning in Higher Education: Untold Stories*. Buckingham: SRHE & Open University Press.

KURSANTLARNING JISMONIY TAYYORGARLIK TIZIMINI OPTIMALLASHTIRISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI

Mirzakulov Akram Gafurjanovich
O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi
Jangovar va jismoniy tayyorgarlik kafedrası
katta o'qituvchisi, p.f.b.f.d.(PhD), dotsent
e-mail: akrom.mir1988@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu ishda kursantlarning jismoniy tayyorgarlik tizimini optimallashtirishning ilmiy asoslari o'rganildi. Jismoniy tayyorgarlik harbiy kasbning muhim jihatlaridan biri bo'lib, kursantlarning jangovar tayyorgarlik darajasini oshirishda asosiy omil hisoblanadi.

Kalit so'zlar: jismoniy tayyorgarlik, sport, kursant, optimallashtirish, jismoniy tarbiya asoslari, tezlik, kuch, chidamkorlik, jismoniy madaniyat.

НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОПТИМИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ КУРСАНТОВ

Мирзакулов Акрам Гафуржанович
Старший преподаватель кафедры
Боевой и физической подготовки
МВД Академии
доктор философии по педагогическим наукам (PhD), доцент
e-mail: akrom.mir1988@gmail.com

Аннотация: В данной работе были изучены научные основы оптимизации системы физической подготовки курсантов. Физическая подготовка является важным аспектом военной профессии и является ключевым фактором повышения уровня боевой подготовки курсантов.

ASLIGA TO'G'RI